

the use of natural resources anticipate the detailed regulation of the use of natural resources, targeted at the manufacturing, economic, consumer and environmental interests of the users, specify the individual conditions for the use of natural objects, establish a detailed order of exploitation, development of natural components of the permits he environment.

The current state of legal regulation of issuance and the conclusion of the contracts on the use of natural resources requires the significant improvement. The article substantiates the peculiarities of the boundaries of the permits regulation and the options for its extension to certain objects and activities. The administrative and legal procedure for granting permissions should be based on the corresponded relations, the general features of the permissive system and administrative permissive procedures. On the other hand, it is proposed to expand the contractual regulation of relations of the use of natural resources and to determine the possible types of relations of use of natural resources, where contractual structures are expedient to use.

Keywords: legal regime of the use of natural resources; legal means; permissive system of the use of natural resources; natural resources permits; contracts of the use of natural resources.

Вівчаренко О.А.

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

УДК 349.41

Механізм правового регулювання земельних правовідносин забезпечує проведення змісту правоздатності власників та володільців землі чи майнових прав на землю, компетенції публічних утворень у конкретні суб'єктивні права та юридичні обов'язки.

Якщо є суб'єктивні «ретранслятори» механізму виконання приписів чи рекомендацій норм права у дійсність, то приписи об'єктивного права перетворюються у їх протилежність, а право – у зло. Слабкою ланкою у ньому наразі є трансформація прав у суб'єктивні права та юридичні обов'язки, як першого етапу забезпечення охорони земель. Основним у правовому регулюванні є норма права – нормативна основа механізму правового регулювання, яка охоплює інші його елементи, що піддаються правовому впливу. Вона встановлює особливий варіант поведінки, що піддаються правовому впливу. Вона встановлює можливий варіант поведінки (активної чи пасивної), визначає права та можливість їх здійснення, так і необхідний варіант поведінки – юридичні

обов'язки. Завдання норм права в механізмі правового регулювання полягає в тому, що:

А) визначити загальне коло учасників земельних правовідносин (взагалі, у конкретних правовідносинах зокрема);

Б) встановити зміст цих правовідносин (зміст поведінки зобов'язаного суб'єкта), а також правовий режим їх об'єкта (земельної ділянки);

В) визначити гіпотезу чи обставини, за яких слід керуватися даним правилом поведінки;

Г) розкрити саме правило поведінки (диспозиція) вказівкою на права та обов'язки (зміст) учасників відносин що регулюються, характер їх зв'язку між собою, а також державно-примусові заходи, що можуть бути застосовані при невиконанні юридичних обов'язків. Тут суб'єктивні права та юридичні обов'язки учасників цих правовідносин є результатом правового регулювання. Якщо суб'єктивні права здійснюються безперешкодно, а юридичні обов'язки виконуються без примусу то забезпечується його ефективність. Якщо ж навпаки, то слід встановити ті елементи правового механізму, які його не забезпечують, і їх виправити чи замінити. Це основне у механізмі охорони земель: а) недопущення погіршення їх стану; б) безумовного виконання власниками, володільцями земельних ділянок їхніх обов'язків.

Правове становище учасників земельних правовідносин, як ключовий елемент механізму правового впливу, врегульовано наданням їм правових висхідних властивостей (імператизму чи диспозитивності) і поступового зменшення їх обсягу від загального через соціальне і до окремого чи виключного. Зокрема, це проявляється у співвідношенні категорій «юридична особа», «товариства» і «приватне акціонерне товариство». Для кожного із них у позитивному праві виписана загальна модель, яка передбачає суб'єктивні права та юридичні обов'язки, які утримують його в «орбіті» такого публічно правового регуляторного та приватноправового регулятивного впливу, що має свої вагомі аргументи. Досить цікавими є стадії механізму правового регулювання. Перша стадія механізму правового регулювання – стадія загальної дії правових норм. На ній визначається ідеальна модель

правовідносин і можливість досягти правової мети, порівняти із альтернативами, зважити всі за і проти. Так, набути право на земельну ділянку можна: наданням її у користування, за договором купівлі-продажу, міни, дарування, пожиттєвого утримання (догляду), найму тощо. Друга стадія механізму правового регулювання пов'язана з виникненням суб'єктивних прав і обов'язків на земельні ділянки. Їх умовою є юридичний факт (система фактів), з яким норми права пов'язують настання юридичних наслідків (вступає в дію механізм реалізації норм права). Вона є центральною ланкою, але залежить певною мірою від першої і забезпечується юридичними обов'язками зобов'язаних осіб чи діяльністю певних органів держави, органів місцевого самоврядування. Йдеться про нотаріальне посвідчення правочину щодо земельних ділянок та реєстрацію переходу права власності на неї. У разі правомірної поведінки учасників правовідносин правове регулювання вичерпує себе на цій стадії. У іншому випадку права забезпечуються уже через систему правосуддя.

Третя стадія механізму правового регулювання забезпечує захист суб'єктивних прав на земельну ділянку від порушень і застосування санкцій правової норми. Правовою підставою цієї стадії є факт правопорушення прав на земельну ділянку, та застосування санкцій за вчинене правопорушення, порядок її застосування.

Механізм правового регулювання земельних правовідносин – передбачені норми земельного законодавства, підстави їх виникнення, правове становище учасників, правовий режим землі як об'єкта правовідносин, місце та час здійснення прав і виконання обов'язків, які визначають їх допустимість, вид та зміст.

Дійсно, потрібно зазначити, що земля як ціль правового регулювання, поряд з відносинами використання її як різновиду нерухомого майна, використання її як основного засобу виробництва у сільському та лісовому господарстві, як предмет праці, як операційного базису для розселення людей і розвитку виробничої і соціальної інфраструктур суспільства, вимагає виокремлення в окремий вид у структурі земельних відносин сучасного періоду відносин щодо охорони землі як природного ресурсу.[1,с.478].

У контексті розгляду механізму охоронного регулювання важливе значення має законодавча вимога про використання зе-

мель за їх цільовим призначенням, що є традиційною у земельному праві, але його теоретичне визначення довгий час було відсутнє у земельному законодавстві.

Вперше воно на легальному рівні надає у ст.1 Закону «Про державний контроль за використанням та охороною земель». [2,с.350]. Проте така вимога визначається через зворотні ознаки, тобто через закріплення ознак щодо невиконання вимог, що пов'язані з використанням земель за цільовим призначенням. До таких ознак належать: невикористання земельної ділянки землеволодільцем чи землекористувачем, окрім реалізації науково обґрунтованих проектних рішень; фактичне використання земельної ділянки, що не відповідає його цільовому призначенню, встановленому при його передачі у власність чи у користування, в тому числі на умовах оренди; недотримання режиму використання земельної ділянки чи її частини у випадку встановлення обмежень чи обтяжень тощо.

Важливу роль у здійсненні завдань правової охорони земель відіграє держава шляхом виконання низки своїх функцій, що закріплені в чинному законодавстві [3, с.600], зокрема шляхом: законодавчого регулювання земельних відносин; розроблення та реалізація загальнодержавної та місцевих програм раціонального використання земель, підвищення родючості ґрунтів, охорони земельних ресурсів у комплексі з іншими природоохоронними заходами.

Основною складовою механізму охорони земель є система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на відтворення і підвищення родючості ґрунтів.

При цьому можна згадати визначення охорони природи, надане В.Л. Мунтяном, яке стало класичним як в екологічному, так і в земельному праві: «Термін «охорона природи» вживається у двох значеннях. В першому випадку її розуміють як охорону окремих ділянок або об'єктів природи, що мають наукову, культурну чи іншу цінність така охорона здійснюється шляхом створення заповідників та заповідних територій. Охорона природи в широкому розумінні – це охорона всього природного комплексу, постійна і

всебічна діяльність по захисту всіх природних ресурсів на основі їх перспективного використання за допомогою активного втручання в природні процеси і можливого регулювання». [4,с.149].

Механізм правової охорони земель передбачає такі завдання, як правове забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, їх екологічну цінність і якість земель. Охорона земель є надзвичайно важливим чинником забезпечення продовольчої та екологічної безпеки країни. Важливу роль у здійсненні завдань правової охорони земель відіграють законодавче регулювання земельних відносин; розроблення та реалізація загальнодержавної та місцевих програм раціонального використання земель, підвищення родючості ґрунтів, охорони земельних ресурсів у комплексі з іншими природоохоронними заходами; передання (продаж) земельних ділянок у власність та надання їх у користування; вилучення (викуп) земель для суспільних потреб; державна реєстрація прав на землю та інше нерухоме майно; поділ земельного фонду країни на категорії земель та визначення цільового призначення земельних ділянок; організація землеустрою; ведення державного земельного кадастру, здійснення моніторингу ґрунтів тощо.

Складовою механізму охорони земель також є система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на відтворення і підвищення родючості ґрунтів. Їх захист від деградації, ведення сільськогосподарського виробництва з дотриманням ґрунтозахисних технологій та забезпечення екологічної безпеки довкілля.[5, с.20]. Контроль за використанням умов зняття, збереження і використання родючого шару ґрунтів мають здійснювати уповноважений орган на підставі виданого дозволу із проведення такої діяльності.

1. Ковальський В.С. Охоронна функція права як соціальний правовий феномен: дис.. докт. юрид.наук: 12.00.01 / В.С. Ковальський// Інститут законодавства Верховної Ради України. – К.: - 2011. – 478с.
2. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» 19 червня 2003 р. №963 – IV// Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №39. – 350с.
3. Кулинич П.Ф. Правова охорона земель/ П.Ф. Кулинич// Земельне право України: підручник для студентів юрид. спец. Вузів/ В.І. Семчик, П.Ф. Кулинич, М.В. Шульга. – К.: Ін Юре, 2008. – 800с.

4. Мунтян В.Л. *Правова охорона природи Української РСР*/ В.Л. Мунтян., - К.: Вид-во Київ, ун-ту, 1966. – 149с.
5. Грицан О.А. *Правові засади екологічного контролю за використанням та охороною надр: Дис. канд. юрид. наук.:12.00.06/ О.А. Грицан// Інститут держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України.* – К., 2009. – 20с.

Вівчаренко О.А. Механізм правового регулювання земельних відносин в Україні

У статті проаналізовано проблеми реалізації механізму правового регулювання земельних відносин в Україні. Представлено погляди провідних українських і зарубіжних дослідників та аналітиків на представлену тематику. Розглянуто основні актуальні проблеми щодо механізму правового регулювання земельних відносин. Також визначені основні причини які впливають на реалізацію правового регулювання земельних відносин в Україні.

Ключові слова: інститут правової охорони земель, земельне право, екологічне право, правова держава, верховенство права, легітимна влада, ефективна держава, природні ресурси.

Вивчаренко О.А. Механизм правового регулирования земельных отношений в Украине

В статье проанализированы проблемы реализации механизма правового регулирования земельных отношений в Украине. Представлены взгляды ведущих украинских и зарубежных исследователей и аналитиков на представленную тему. Рассмотрены основные актуальные проблемы относительно механизма правового регулирования земельных отношений. Также определены основные причины влияющие на реализацию правового регулирования земельных отношений в Украине.

Ключевые слова: институт правовой охраны земель, земельное право, экологическое право, правовое государство, верховенство права, легитимная власть, эффективное государство, природные ресурсы.

Vyvcharenko O.A. The mechanism of legal regulation of land relations in Ukraine

The article analyzes the problems of implementation mechanism of regulation of land relations in Ukraine. Presents the views of leading Ukrainian and foreign researchers and analysts presented topics. The main current problems concerning the mechanism of regulation of land relations. Also, the basic causes that affect the implementation of legal regulation of land relations in Ukraine.

In the context of consideration of the mechanism of protection regulation, the legislative requirement regarding the use of land for their intended purpose, which is traditional in the law of land, is important, but its theoretical definition has long been absent in land law.

An important role in the implementation of the tasks of legal protection of land is played by the state through the implementation of a number of its functions, which are enshrined in the current legislation [3, p.600], in particular by: legislative regulation

of land relations; development and implementation of national and local programs for rational land use, enhancement of soil fertility, protection of land resources in conjunction with other environmental protection measures.

Keywords: institute legal land protection, land law, environmental law, rule of law, rule of law, a legitimate government, effective government, natural resources.

Багай Н.О.

ПЕРІОДИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

УДК 349.42

Актуальність теми. Аграрне законодавство України характеризується складною і тривалою історією становлення та розвитку. Основні періоди еволюції аграрного законодавства тісно переплітаються та пов'язані з розвитком суспільних відносин, політичною ситуацією в державі та іншими факторами. Сучасний розвиток аграрного законодавства повинен враховувати особливості формування та попереднього розвитку цієї законодавчої галузі, тому з'ясування історії розвитку аграрного законодавства має вжливе значення.

Стан дослідження. Упродовж багатьох десятиліть проблеми розвитку аграрного законодавства активно досліджуються представниками аграрно-правової науки. Причому, предметом аналізу є не лише перспективи майбутнього розвитку нормативно-правового регулювання аграрних відносин, а й дослідження його витоків, виділення окремих періодів генезису цієї законодавчої галузі.

Зокрема, проблеми розвитку аграрного законодавства проаналізовані у працях І. В. Духневич, В. М. Єрмоленка, І. М. Заріцької, В. В. Носіка, Т. О. Коваленко, В. І. Семчика, А. М. Статівки, Н. І. Титової, В. Ю. Уркевича, М. В. Шульги, М. М. Чабаненка та інших вчених. Проте до цього часу в аграрно-правовій науці не вироблено єдиного підходу до періодизації розвитку аграрного законодавства.

Метою статті є аналіз існуючих наукових підходів до періодизації розвитку аграрного законодавства та виділення основних періодів розвитку аграрного законодавства, формулювання пропозицій щодо майбутнього розвитку аграрного законодавства України.